

มานุษยวิทยาของคอร์รัปชัน Anthropology of Corruption

การศึกษาคอร์รัปชันทางสังคมศาสตร์

การศึกษาปัญหาคอร์รัปชันในทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่จะสนใจเงื่อนไขและผลกระทบที่เกิดจากคอร์รัปชัน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการฉ้อโกงที่เกิดขึ้นโดยนักการเมือง (Heidenheimer, 1989; Scott, 1972) อิทธิพลและอำนาจของนักการเมือง (Della Porta & Vannucci, 1999) ระบบการเมืองที่เอื้อให้เกิดการโกงและแสวงหาผลประโยชน์ (Montinola & Jackman, 2002) การคอร์รัปชันที่สัมพันธ์กับสังคมประชาธิปไตยและภาคประชาสังคม (Doig & Theobald, 2000; Johnston, 2005) ปัญหาคอร์รัปชันที่ส่งผลกระทบต่อนโยบายและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Aidt, 2009) สถาบันทางการเมืองกับกฎเกณฑ์ที่ปิดกั้นการตรวจสอบคอร์รัปชัน (Rose-Ackerman, 1999; 2006) การศึกษาเหล่านี้มักจะแพร่หลายและได้รับความสนใจในหมู่นักรัฐศาสตร์ นักกฎหมาย นักเศรษฐศาสตร์ และนักวิชาการด้านนโยบายสังคม ในขณะที่นักมานุษยวิทยาที่ศึกษาในประเด็นนี้ยังมีอยู่อย่างจำกัด ขณะเดียวกันนักวิชาการสาขาอื่น ๆ มักจะมองข้ามและไม่ให้ความสนใจวิธีศึกษาของนักมานุษยวิทยาที่เข้าไปอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับคอร์รัปชัน (Lambsdorff, 2007)

การศึกษาคอร์รัปชันในทางมานุษยวิทยาเพิ่งเกิดขึ้นมาไม่นาน แต่สิ่งที่ทำให้ต่างไปจากการศึกษาของนักสังคมศาสตร์ทั่วไปคือ นักมานุษยวิทยาพยายามทำความเข้าใจวิธีปฏิบัติของมนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้กระทำการคอร์รัปชัน ซึ่งอาศัยการเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เห็นประสบการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชัน (Torsello & Venard, 2015) ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ทำให้การศึกษาทางมานุษยวิทยาไม่นำเอากฎเกณฑ์ทางศีลธรรมมาตัดสินการกระทำคอร์รัปชัน แต่พยายามทำความเข้าใจเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมแบบองค์รวมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมคอร์รัปชัน ซึ่งในสังคมต่าง ๆ ย่อมจะมีการคอร์รัปชันที่มีความหมายและการกระทำที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น คอร์รัปชันจึงไม่มีสูตรสำเร็จ ไม่มีมาตรฐานสากล และไม่มีบรรทัดฐานที่กำหนดตายตัว (Nuijten & Anders, 2007) Torsello and Venard (2015) อธิบายว่าการศึกษาคอร์รัปชันทางมานุษยวิทยาอาศัยสนใจขอบเขตของคอร์รัปชันใน 3 เรื่อง คือ กฎเกณฑ์ ความหมาย และการปฏิบัติ

คอร์รัปชันในฐานะกระบวนการสังคม

นักมานุษยวิทยาไม่เชื่อทฤษฎีคอร์รัปชันที่เป็นสากลและมีกฎตายตัว แต่พยายามเข้าใจคอร์รัปชันในบริบทที่ซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสัมพันธ์กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ทำให้มนุษย์มีวิธีการคอร์รัปชันในแบบที่ไม่เหมือนเดิม ในแง่นี้คอร์รัปชันจึงเป็นกระบวนการทางสังคม (social process) (Shibutani, 1986) แตกต่างไป

จากคำนิยามของนักเศรษฐศาสตร์ที่ระบุว่าคอร์รัปชันคือการยกยอกอำนาจของรัฐบาลหรือการขายทรัพย์สินของทางราชการเพื่อใช้ประโยชน์ส่วนตัวของเจ้าหน้าที่รัฐ (Jain, 1998) ในนิยามทางการเมืองมักอธิบายว่าคอร์รัปชันคือพฤติกรรมของนักการเมืองที่ขัดต่อการทำประโยชน์เพื่อสาธารณะ (Morris, 1991) ในขณะที่ธนาคารโลกนิยามคอร์รัปชันว่า “การใช้อำนาจโดยมิชอบเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว” (World Bank, 1997) นิยามดังกล่าวกลายเป็นมาตรฐานสากลที่ทุกสังคมเชื่อว่าการคอร์รัปชันคือการใช้อำนาจของรัฐในทางที่ผิดเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว องค์การพัฒนาระหว่างประเทศพยายามมองคอร์รัปชันในฐานะเป็นการใช้อำนาจที่มิชอบ นิยามของนักเศรษฐศาสตร์และนักรัฐศาสตร์พยายามสร้างคู่ตรงข้ามระหว่าง “ความเป็นส่วนตัว” กับ “ความเป็นสาธารณะ” ทำให้เกิดคู่ขัดแย้งที่ต่างฝ่ายต่างจ้องจับผิดซึ่งกันและกัน

ในนิยามทางเศรษฐศาสตร์ ได้แบ่งการคอร์รัปชันเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) การคอร์รัปชันในโครงการขนาดใหญ่ 2) การคอร์รัปชันในระบบราชการ และ 3) การคอร์รัปชันในทางกฎหมาย (Jain, 1998) ประเภทของคอร์รัปชันเหล่านี้จะถูกตัดสินจากจำนวนเงินและมูลค่าของเศรษฐกิจที่สูญหายไป และยังเป็นมุมมองแบบแยกส่วนที่ไม่เข้าใจว่าคอร์รัปชันสัมพันธ์กับกิจกรรมสังคมอื่นอย่างไร ในทางกลับกัน นักมานุษยวิทยาพยายามทำความเข้าใจคอร์รัปชันจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยศึกษาจากประสบการณ์ของผู้กระทำการคอร์รัปชันและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่แตกต่างกัน นักมานุษยวิทยาพิจารณาว่าคอร์รัปชันมิใช่การแบ่งแยกระหว่างเรื่องส่วนตัวกับเรื่องสาธารณะ แต่พรหมแดนทั้งสองเชื่อมโยงเข้าหากัน สิ่งสำคัญคือการเข้าไปรับรู้ความคิดและการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ให้ความหมายกับสิ่งที่เรียกว่าเรื่องส่วนตัวและเรื่องสาธารณะ เพื่อที่จะเข้าใจว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวข้องและทับซ้อนกับเรื่องส่วนตัวและเรื่องสาธารณะอย่างไร

นักมานุษยวิทยาสนใจว่าคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในสังคมต่าง ๆ ดำเนินไปพร้อมกับการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนแบบช่วยเหลือ การอุปถัมภ์ค้ำจุนผู้ที่เดือดร้อน และการให้ของรางวัลตอบแทน การปฏิบัติเหล่านี้เกิดขึ้นแบบไม่เป็นการและอยู่นอกเหนือกฎระเบียบที่เขียนไว้ ในแง่นี้ คอร์รัปชันจึงเป็นส่วนประกอบของกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ ตัวอย่างการศึกษาของ Yang (1994) อธิบายให้เห็นว่าในวัฒนธรรมจีนใช้คำเรียก guanxi ในความหมายของการคอร์รัปชันซึ่งดำเนินไปบนความสัมพันธ์ต่างตอบแทนและการแลกเปลี่ยนวัตถุสิ่งของ โดยหวังว่าการแลกเปลี่ยนนี้จะช่วยให้การทำธุรกิจและการค้าขายดำเนินไปได้อย่างราบรื่น นอกจากนั้น การกระทำที่เรียกว่า guanxi ยังเป็นสิ่งที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศจีน ในช่วงเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย guanxi จะมีความหมายที่เปลี่ยนไปตามเงื่อนไขการเมืองและเศรษฐกิจ คนต่างชนชั้น ต่างเพศสภาพ ต่างศาสนาจะให้นิยาม guanxi ไม่เหมือนกัน จะเห็นได้ว่าการกระทำแบบ guanxi มิได้มีนิยามที่ตายตัว แต่สังคมจีนปัจจุบันพยายามจะใช้คำว่า guanxi ในความหมายคอร์รัปชันแบบแคบ ๆ ภายใต้อุปสรรคการเมืองแบบเผด็จการที่ผู้ปกครองแสวงหาผลประโยชน์ของตัวเอง และลดทอน

ความหมายอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่ช่วยให้กลุ่มคนทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

นักมานุษยวิทยายังชี้ให้เห็นว่าเงินช่วยเหลือภายใต้โครงการพัฒนาต่าง ๆ คือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดคอร์รัปชัน ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่รัฐที่ดำเนินนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ รู้ว่าการคอร์รัปชันเป็นส่วนที่ทำให้การดำเนินงานดำเนินไปตามแผน การศึกษาของ Hoag (2010) ชี้ให้เห็นว่าการติดสินบนเจ้าหน้าที่เป็นสิ่งที่ยอมรับได้ตราบดีที่เงินช่วยเหลือยังคงถูกส่งมา ในสังคมแอฟริกาใต้ องค์กรพัฒนาเอกชนพยายามไม่พูดถึงคอร์รัปชันเพื่อจะทำให้สังคมดำรงอยู่อย่างกลมเกลียว Harrison (2010) ตั้งข้อสังเกตว่าในสังคมที่กำลังขับเคลื่อนโดยระบบตลาดแบบเสรีนิยม จะพบการคอร์รัปชันเพิ่มมากขึ้น และส่งผลให้ภาคประชาชนหันมาวิจารณ์ความล้มเหลวในการดำเนินนโยบายของรัฐที่เกิดจากการแสวงหาผลประโยชน์ของนักการเมือง การผูกขาดของตลาด การรวมศูนย์อำนาจและการแปรรกิจการของรัฐไปอยู่ในมือนายทุน สถานการณ์ดังกล่าวทำให้เห็นว่าเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์และการไหลบ่าของทุนข้ามชาติที่เข้ามาภายใต้โครงการต่าง ๆ ยังพบการคอร์รัปชันปรากฏอยู่ในการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ

คอร์รัปชันกับคุณค่าทางศีลธรรม

นักวิชาการในโลกตะวันตกต่างชี้ว่าคอร์รัปชันในประเทศกำลังพัฒนาเป็นการกระทำที่ผิดและพยายามนำมามาตรฐานตะวันตกที่เชื่อว่ามีโปร่งใสและมีศีลธรรมสูงกว่าเป็นเกณฑ์ เพื่อตอกย้ำว่าสังคมตะวันตกเป็นสิ่งที่ดีกว่า มีอารยะ ปราศจากการคอร์รัปชัน ในประเด็นนี้ Mauro (1995) มักตอกย้ำว่าการคอร์รัปชันคือการจุดรั้งการพัฒนา ปิดกั้นการลงทุนและทำลายการเติบโตทางเศรษฐกิจ เสมือนเป็นการกล่าวหาประเทศยากจนว่าไม่มีความซื่อสัตย์ คำอธิบายในแนวนี้คือการแบ่งแยกระหว่างประเทศที่เจริญที่ไม่มีการคอร์รัปชันกับประเทศยากจนที่เต็มไปด้วยการคอร์รัปชัน ฐานคิดของคำอธิบายนี้วางอยู่บนตรรกะของคู่ตรงข้าม ระหว่างการมีเหตุผลกับการไร้เหตุผลซึ่งเกิดขึ้นในช่วงที่ลัทธิอาณานิคมของตะวันตก นักมานุษยวิทยาได้วิพากษ์เรื่องนี้ไว้ว่ามาตรฐานทางศีลธรรมของตะวันตกถูกใช้เพื่อแบ่งแยกกีดกันตนเองออกจากสังคมอื่น ในกรณีคอร์รัปชันเช่นกัน ถ้าคนในท้องถิ่นให้ความหมายคอร์รัปชันต่างไปจากตะวันตก คอร์รัปชันก็ไม่ควรถูกตัดสินด้วยวิธีคิดเชิงศีลธรรมแบบตะวันตก หากแต่ควรทำความเข้าใจบริบทที่ทำให้คอร์รัปชันเกิดขึ้นภายใต้ระบบทุนนิยมโลก โครงการพัฒนาข้ามชาติและเงินทุนที่ส่งไปยังประเทศต่าง ๆ

Rivkin-Fish (2005) ศึกษาคอร์รัปชันในรัสเซียพบว่าหลังจากที่ประเทศเปลี่ยนไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบทุนนิยม การคอร์รัปชันได้เปลี่ยนรูปแบบจากอุดหนุนว่างจากนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่การสร้างเชื่อมั่นต่อระบบตลาด เมื่อนักธุรกิจเข้ามามีบทบาททางสังคมมากขึ้น การคอร์รัปชันก็เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับประชาชน ระบบการติดสินบนและการให้ของกำนัลเกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจทุนนิยมที่

เน้นความสำเร็จทางเงินตรา สิ่งที่เกิดตามมาก็คือระบบช่วยเหลือตอบแทนที่เคยปฏิบัติกำลังถูกประเมินด้วยระบบศีลธรรม การศึกษาของ Oliver de Sardan (1999) อธิบายให้เห็นว่าคอร์รัปชันที่แพร่หลายในแอฟริกาคือวิธีปฏิบัติที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ สังคมจะชูปรับนิทานการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นกับกิจกรรมทางการเมืองและเศรษฐกิจซึ่งประชาชนจะเข้าไปเกี่ยวข้องในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้ของกำนัล การเป็นนายหน้า การหาพรรคพวก การศึกษาของ Hasty (2005) ชี้ให้เห็นว่าในประเทศกาน่า เจ้าหน้าที่รัฐที่พยายามแก้ปัญหาคอร์รัปชันจะยึดหลักการทำงานที่ไม่ติดสินบนและไม่รับของกำนัล แต่ประชาชนกลับมองว่าเจ้าหน้าที่ประเภทนี้คือคนที่ไม่แคร์สังคม เนื่องจากคนส่วนใหญ่คิดว่า การให้ของกำนัลเป็นสิ่งที่น่านับถือ

การศึกษาของ Miller (2004) ชี้ให้เห็นว่าสังคมในภาคใต้ของอิตาลี ประชาชนมักจะใช้เงินเพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐยอมทำงานให้ประชาชนเพื่อเข้าถึงบริการประเภทต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นวิธีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนในระยะยาว กล่าวคือเงินคือใบเบิกทางสำหรับการได้รับบริการจากรัฐ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Sedlenieks (2004) พบว่าในประเทศลัตเวีย ประชาชนยอมรับการคอร์รัปชันในฐานะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระยะยาวระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ แต่เงื่อนไขของการจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่จะต้องวางอยู่บนกิจการที่สร้างประโยชน์ของส่วนรวม มิใช่เป็นการให้ประโยชน์แก่คนใดคนหนึ่ง ในประเทศโบลิเวีย Lazar (2005) อธิบายว่าการติดสินบนเจ้าหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ถือเป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนยอมรับ

มานุษยวิทยากับวิธีศึกษาคอร์รัปชัน

นักมานุษยวิทยาที่ศึกษาวิธีการแลกเปลี่ยนของกำนัลและวัตถุสิ่งของในวัฒนธรรมต่าง ๆ คือตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าแต่ละวัฒนธรรมล้วนมีการพึ่งพาอาศัยและการช่วยเหลือกันในวิถีทางที่แตกต่างหลากหลาย การที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐและปฏิสัมพันธ์ที่ประชาชนมีกับเจ้าหน้าที่ ช่วยให้เห็นมุมมอง ประสบการณ์ วิธีคิด และวิธีปฏิบัติที่คนในแต่ละสังคมแสดงออกและให้ความหมายที่ต่างกัน ในแง่นี้ วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับคอร์รัปชันจึงไม่สามารถเกิดขึ้นจากนิยามของสังคมตะวันตกเพียงอย่างเดียว ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น Kerby (1991) กล่าวว่า การทำความเข้าใจคอร์รัปชันจากประสบการณ์และวิธีคิดของคนท้องถิ่นจะช่วยให้มองเห็นคอร์รัปชันเป็นการปฏิบัติเชิงสังคม (social practice) การปฏิบัติดังกล่าวเกิดขึ้นในหลายมิติและเกี่ยวข้องกับคนหลายระดับตั้งแต่ชาวบ้านท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานรัฐและเอกชน ภาคประชาชนสังคมไปจนถึงผู้มีอำนาจในเชิงนโยบาย กลุ่มคนเหล่านี้ต่างนิยามคอร์รัปชันจากมุมที่ตนเองสัมผัสและเข้าไปมีส่วนรับรู้ซึ่งมีความหมายที่แตกต่างหลากหลาย รวมทั้งการพูดถึงคอร์รัปชันยังเต็มไปด้วยการปิดบังและไม่เปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา ทำให้การคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ยาก

เหตุการณ์ของคอร์รัปชันมีความซับซ้อนเกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจและการเมือง นักมานุษยวิทยาตั้งข้อสังเกตว่าหากในท้องถิ่นมีการปฏิบัติเชิงคอร์รัปชันจนกลายเป็นเรื่องปกติในการดำเนินชีวิต ความซื่อตรงจะกลายเป็นเรื่องที่แปลกประหลาดสำหรับคนจำนวนมาก Blundo (2007) อธิบายว่าลักษณะของคอร์รัปชันอาจถูกอธิบายได้ 4 ลักษณะ คือ 1) อธิบายผ่านพฤติกรรมส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคอร์รัปชัน 2) อธิบายผ่านเหตุการณ์ที่มีผลต่อการใช้ชีวิต 3) อธิบายผ่านข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต และการค้นเอกสาร 4) อธิบายผ่านการปฏิบัติของข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐ จะเห็นได้ว่าการทำความเข้าใจคอร์รัปชันจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากคนหลายกลุ่มและมองแบบองค์รวมที่คอร์รัปชันเกิดขึ้นภายใต้กิจกรรมเชิงสังคม เศรษฐกิจและการเมือง วิธีการที่คนกลุ่มต่างเกี่ยวข้องกับคอร์รัปชันจึงมิใช่การทำผิดศีลธรรมหรือการทำผิดกฎหมายแบบตรงไปตรงมา หากแต่สัมพันธ์กับโลกทัศน์ ความคิด ความรู้สึก และความสัมพันธ์ที่คนต่างกลุ่มปฏิบัติต่อกัน คอร์รัปชันจึงอาจเป็นภาพสะท้อนความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการอุปถัมภ์ค้ำจุน อาจเป็นการแสดงบทบาทและอำนาจของนายทุนที่มีอิทธิพลต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรืออาจเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ภายใต้ระบบทุนนิยม

ในประเด็นหลักธรรมาภิบาล (governance) ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่ซื่อสัตย์สุจริตและน่าเชื่อถือ เป็นหลักการที่ถูกใช้อย่างเป็นสากลและเกี่ยวข้องกับนโยบายการเมืองและเศรษฐกิจที่รัฐต้องแสดงความโปร่งใสในการดำเนินงาน ในระบบทุนนิยมโลกปัจจุบัน รัฐจะต้องไม่เข้าไปแทรกแซงการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและต้องอำนวยความสะดวกให้ภาคธุรกิจสามารถแข่งขันกันอย่างเสรี Acemoglu and Verdier (2000) ตั้งข้อสังเกตว่าในกรณีที่รัฐไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเป็นธรรม การคอร์รัปชันมักจะเกิดขึ้นเสมอ ในหลายกรณีคอร์รัปชันคือกลไกที่ทำให้นายทุนสามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้โดยไม่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ในแง่นี้ คอร์รัปชันจึงถูกมองเป็นผลผลิตจากกิจกรรมทางการเมืองและเศรษฐกิจที่รัฐใช้อำนาจเข้าไปแทรกแซงการทำงานของเอกชน ส่งผลให้รัฐไม่มีความชอบธรรม Blundo et al. (2006) อธิบายว่าในประเทศที่เป็นอิสระจากการปกครองของตะวันตก สิ่งที่เกิดตามมาคือการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจของผู้นำท้องถิ่น สถานการณ์นี้ทำให้เกิดคอร์รัปชันในหมู่ผู้นำที่พยายามควบคุมสังคม

การศึกษาทางมานุษยวิทยามีการทำความเข้าใจคอร์รัปชัน 3 แนวทาง คือ แนวทางแรกเป็นอธิบายผลกระทบของคอร์รัปชันที่มีต่อระเบียบกฎหมายเกณฑ์ทางสังคม และทำความเข้าใจว่าสังคมต่าง ๆ มีความพยายามที่จะจัดการและควบคุมคอร์รัปชันด้วยวิธีการอย่างไร เช่น ใช้บทลงโทษทางกฎหมาย (Pardo, 2004) แนวทางที่สองเป็นการอธิบายระบอบอำนาจและวาทกรรมที่ใช้นิยามคอร์รัปชัน โดยชี้ให้เห็นว่าคนในสังคมต่างใช้ความรู้ในการนิยามคอร์รัปชันไม่เหมือนกัน เช่น ภาคประชาสังคมมองคอร์รัปชันว่าเป็นความชั่วของนักการเมืองซึ่งประชาชนจะต้องออกมาต่อต้านและขจัดนักการเมืองที่ฉ้อโกง (Venard, 2009) นิยามของคอร์รัปชันจึงเป็นตัวบ่งชี้ถึงความรู้สึกทางสังคม เช่น ประชาชนรู้สึกเกลียดและไม่เชื่อมั่นนักการเมืองและ

เจ้าหน้าที่รัฐ คอร์รัปชันจึงเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์เชิงสาธารณะและเป็นการตรวจสอบความชอบธรรมของรัฐบาล ในการศึกษาของ Schneider and Schneider (2005) พบว่าขบวนการต่อต้านมาเฟียในเมืองพาเลอร์โม ประเทศอิตาลี นักต่อต้านอำนาจมาเฟียได้สร้างพลังสังคมให้ประชาชนเห็นความชั่วร้ายของผู้มีอิทธิพลนอกกฎหมาย แนวทางที่สามเป็นการอธิบายกลไกของธรรมาภิบาลในฐานะเป็นการตัดสินใจเชิงการเมือง นักมานุษยวิทยาพยายามทำความเข้าใจว่าคอร์รัปชันคือกระจกสะท้อนความสัมพันธ์ที่คลอนแคลนและเปราะบางระหว่างรัฐบาลกลางกับหน่วยงานในท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการบริหารงานที่ไร้ประสิทธิภาพและมีความขัดแย้ง (Goldstein, 2003) นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มอำนาจในระดับต่าง ๆ พยายามต่อสู้แย่งชิงเพื่อที่จะแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรที่อยู่ในโครงการพัฒนาต่าง ๆ (Torsello, 2010)

Blundo (2007) ตั้งข้อสังเกตว่าการทำความเข้าใจคอร์รัปชันภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองสังคมและเศรษฐกิจ ช่วยทำให้เห็นว่าภาคประชาชนและอำนาจท้องถิ่นกำลังเข้ามา มีบทบาทในการตรวจสอบการดำเนินโครงการต่าง ๆ สิ่งนี้สะท้อนปฏิสัมพันธ์ที่รัฐมีต่อประชาชน นักมานุษยวิทยามีได้มองว่ากฎหมายคือเครื่องมือที่จะกำจัดคอร์รัปชัน แต่ต้องการทำความเข้าใจบริบทของคอร์รัปชันที่พยายามใช้ช่องว่างทางกฎหมายเป็นช่องทางแสวงหาประโยชน์ ในมิติของความซื่อสัตย์และความโปร่งใสในการทำงานของภาครัฐ นักมานุษยวิทยาพยายามชี้ให้เห็นการตอบโต้และการตรวจสอบที่ประชาชนมีต่อเจ้าหน้าที่และข้าราชการ ประชาชนต่างฐานะและชนชั้นจะเห็นคอร์รัปชันในลักษณะที่ต่างกัน คอร์รัปชันยังเป็นกระบวนการทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและเชื่อมโยงกับความไม่เท่าเทียมและความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคม เมื่อประชาชนรู้สึกไม่เป็นธรรมจากคอร์รัปชัน การออกมาต่อต้านและโจมตีการทำงานของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานต่าง ๆ คือการส่งเสียงของผู้ที่เดือดร้อนซึ่งนักมานุษยวิทยามองว่าคอร์รัปชันเป็นส่วนหนึ่งในระบอบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อนที่โยงใยตั้งระดับบุคคล ชุมชน รัฐ ภูมิภาค และสังคมโลก

.....

ผู้เขียน

ดร.นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ

ผู้จัดการฝ่ายวิจัยและส่งเสริมวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

เอกสารอ้างอิง

- Acemoglu, D., & Verdier, T. (2000). The Choice between Market Failures and Corruption. *American Economic Review*, March, 90, 194-211.
- Aidt, T. (2009). Corruption, institutions, and economic growth. *Oxford Review of Economic Policy*, 25(2), 271-291.
- Blundo, G. (2007). Hidden acts. Open talks. How anthropology can "observe" and describe corruption. In Nuijtel, M. and Anders, G. (Ed.) *Corruption and the Secret of Law: a Legal Anthropological Perspective*. (pp.1-17). Aldershot: Ashgate.
- Blundo G., De Sardan O., Bako Arifari N., Tidjani & Alou, M. (2006). *Everyday Corruption and the State: Citizens and Public Officials in Africa*. London: Zed Books.
- De Sardan, O. (1999). A moral economy of corruption in Africa? *The Journal of Modern African Studies*, 37(1), 25-52.
- Della Porta, D., Vannucci, A. (1999). *Corrupt Exchanges. Actors, Resources, and Mechanisms of Political Corruption*. New York: de Gruyter.
- Doig, A., & Theobald, R. (Ed.) (2000). *Corruption and Democratisation*. London, Portland, OR: Frank Cass.
- Goldstein, L. (2003). "In our hands": lynching, justice and the law in Bolivia. *American Ethnologist*, 30(1), 22-43.
- Harrison, E. (2010). Unpacking the anti-corruption agenda: dilemmas for anthropologists. *Oxford Development Studies*, 34(1), 15-29.
- Hasty, J. (2005). The pleasures of corruption. Desire and discipline in Ghanaian political culture. *Cultural Anthropology*, 20(2), 271-301.
- Heidenheimer, A. J. et al. (1989). *Political Corruption: A Handbook*. New Brunswick, NJ: Transaction Books.
- Hoag, C. (2010). The magic of the populace: an ethnography of illegibility in the South Africa immigration bureaucracy. *Political and Legal Anthropology Review*, 33(1), 6-25.
- Jain, A. (Ed.) (1998). *Economics of Corruption*. Dordrecht: Kluwer.
- Johnston, M. (2005). *Syndromes of Corruption: Wealth, Power, and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kerby, A. (1991). *Narrative and the Self*. Bloomington, Indiana University Press.
- Lambsdorff, J. (2007). *The Institutional Economics of Corruption and Reform*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lazar, S. (2005). Citizens despite the state: everyday corruption and local politics in En Alto, Bolivia. In D. Haller and C. Shore (eds.), *Corruption: Anthropological Perspectives*. (pp. 212-228). London: Pluto Press.
- Mauro, P. (1995). Corruption and growth. *Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681-712.

- Miller, A (2004). Corruption between morality and legitimacy in the context of globalization. In Pardo I. (Ed.) *Between Morality and the Law. Corruption, Anthropology and Comparative Society*. (pp.53-68). London: Ashgate.
- Montinola, G.& Jackman, R. (2002). Sources of Corruption: A Cross-National Study. *British Journal of Political Science*, 32, 147–170.
- Morris, S. (1991). *Corruption and politics in contemporary Mexico*. Tuscaloosa, AL: University of Alabama Press.
- Nuijten, M. Anders, G. (2007) (Ed.) *Corruption and the Secret of Law: a Legal Anthropological Perspective*. Aldershot: Ashgate.
- Pardo, I. (Ed.). (2004). *Between Morality and the Law. Corruption, Anthropology and Comparative Society*. London: Ashgate.
- Rivkin-Fish, M. (2005). Bribes, gifts and unofficial payments: re-thinking corruption in post-Soviet health care. In D. Haller and C. Shore (Ed.) *Corruption. Anthropological Perspectives*. (pp.47-64). London: Pluto Press.
- Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and Government. Causes, Consequences, and Reform*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Rose-Ackerman, S. (Ed.) (2006). *International Handbook on the Economics of Corruption*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Schneider, J., & Schneider, P. (2005). The sack of two cities: organized crime and political corruption in Youngstown and Palermo. In Haller, D. and Shore, C. (Ed.) *Corruption: Anthropological Perspectives*. (pp. 29-46). London: Pluto.
- Scott, J. (1972). *Comparative Political Corruption*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Sedlenieks, K. (2004). Rotten talk: corruption as a part of discourse in contemporary Latvia. In Pardo, I. (Ed.) *Between Morality and the Law. Corruption, Anthropology and Comparative Society*. (pp.119-134). London: Ashgate.
- Shibutani, T. (1986). *Social Processes*. Bekerley, University of California Press.
- Torsello, D. (2010). Corruption and the economic crisis: empirical indications from Eastern Europe. *Slovak Foreign Policy Affairs*, 19(2), 65-75.
- Torsello, D. & Venard, B. (2015). The Anthropology of Corruption. *Journal of Management Inquiry*, 25(1), 34-54.
- Venard, B. (2009). Organizational isomorphism and corruption: An empirical research in Russia. *Journal of Business Ethics*, 89, 59-76.
- World Bank, (1997). *Helping countries combat corruption*. Poverty Reduction and Economic Management Unit, Report, June.
- Yang, M. (1994). *Gifts, Favors and Banquets: The Art of Social Relationships in China*. Ithaca: Cornell University Press.